

O'YINLARNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Texnologiya menejment kommunikatsiya instituti

« Pedagogika va psixologiya» kafedrası o'qituvchisi

Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi

MTS 23-102- gurux talabasi

Omonullayeva Nafisa

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'yinlarning pedagogik jarayonda tutgan o'rni, ularning asosiy xususiyatlari, rivojlantiruvchi, ta'limiy va tarbiyaviy funksiyalari, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida shakllanishiga ta'siri keng yoritilgan. O'yin faoliyatining psixologik mexanizmlari, olimlarning ilmiy qarashlari, o'yin turlarining o'ziga xos jihatlari hamda zamonaviy raqamli o'yin texnologiyalarining ta'limdagi o'rni chuqur tahlil qilingan. Maqola pedagoglar, tarbiyachilar, talabalar va ilmiy tadqiqotchilar uchun amaliy va nazariy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: o'yin faoliyati, maktabgacha ta'lim, rolli o'yin, didaktik o'yin, rivojlanish, kreativlik, ijtimoiylashuv, psixologik jarayonlar, interfaol texnologiya, tafakkur, tasavvur.

Maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida o'yin eng yetakchi faoliyat turi hisoblanadi. Bolalar o'yin orqali real hayotga moslashadi, ijtimoiy munosabatlarni o'rganadi, atrofdagi olamni tahlil qiladi, taxmin qiladi va biladi. O'yin bolaga kuchli motivatsiya beradi, chunki u tabiiy ravishda bolaning ichki ehtiyojiga asoslanadi.

Psixolog olim L.S. Vygotskiy o'yinni "bolaning yaqin rivojlanish zonasi" deb atagan. D.B. Elkonin esa o'yinni bolaning har tomonlama shakllanishini ta'minlaydigan asosiy manba sifatida baholaydi. Bu ilmiy qarashlar shuni anglatadiki, o'yin bolaga ta'lim berishning eng tabiiy va eng samarali shaklidir.

O'yin orqali bola hayotdagi vaziyatlarni modellashtiradi, o'z tajribasini mustahkamlaydi, kreativ fikrlashni rivojlantiradi, ijtimoiy hodisalarni tushunadi va o'zining xulq-atvorini nazorat qilishni o'rganadi.

O'yin faoliyatining ilmiy-nazariy asoslari

O'yinning kelib chiqishi haqida nazariyalar:

O'yin fenomeni turli olimlar tomonidan turlicha izohlangan:

Spencer nazariyasi – o'yin ortiqcha energiyani sarflash vositasi;

Gross nazariyasi – o'yin kattalikka tayyorgarlik jarayoni;

Hall nazariyasi – o'yin insoniyat tarixining takrorlanishi;

Freyd nazariyasi – o'yin psixologik kechinmalarni ifodalash vositasi;

Vygotskiy nazariyasi – o'yin — psixik rivojlanishning yetakchi kuchi.

Bu nazariyalar o'yin fenomenining qanchalik chuqur, ko'p qatlamli va murakkabligini ko'rsatadi.

O'yinlarning asosiy xususiyatlari (kengaytirilgan tahlil)

O'yin faoliyatini boshqa faoliyatlardan ajratib turadigan asosiy xususiyatlar quyidagilardan iborat:

Erkinlik va mustaqillik

O'yin majburiy bo'lishi mumkin emas. Agar bola o'ynashni istamasa, o'yin pedagogik qiymatini yo'qotadi. Erkin tanlov bolaning faolligini oshiradi;

tashabbuskorligini kuchaytiradi;

qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi;

irodasini mustahkamlaydi.

Erkinlik bola psixikasining sog'lom rivojlanishida asosiy omildir.

Qiziqarlilik va emotsional rang-baranglik har qanday o'yin bola uchun jozibali bo'lishi kerak. Qiziqish paydo bo'lgan joyda o'rganish tabiiy tarzda ro'y beradi. Emotsional ko'tarinkilik bolaning motivatsiyasini oshiradi;

faol ishtirokini kuchaytiradi;

stressdan xoli bo'lishiga yordam beradi;

o'zligini erkin ifodalash imkonini yaratadi.

O'yin — boladagi quvonch va ijobiy energiya manbai.

O'yin bolani tartibga, intizomga, qoidalarga rioya qilishga o'rgatadi. Qoidalar bolaning:

diqqatini jamlash;

o'zini boshqarish;

muloqot qilish;

adolatli bo'lish kabi ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Ixtiyoriy harakat va faol ishtirok

O'yin jarayonida bola faol harakat qiladi — yuguradi, o'ylaydi, tahlil qiladi, rollarni bajaradi. Bu jarayonlar bolaning:

jismoniy rivojlanishi;

aqliy faolligi;

mustaqil qaror qabul qilishi

uchun asos yaratadi.

Rollilik va tasavvurga boylik

Rolli o'yinlarda bola:

“ona”, “dada”, “shifokor”, “o'qituvchi”, “haydovchi” kabi rollarni bajaradi;

voqealarni tasavvur qiladi;

fantaziya yaratadi;

nutqini rivojlantiradi.

Bu jarayon bola ongida murakkab ijtimoiy munosabatlar modellanishiga yordam beradi.

Jarayondan zavqlanish

O'yinda natija ikkinchi darajada, asosiy narsa — jarayondir. Bola jarayondan zavqlanadimi yoki yo'q — shu narsa o'yin samaradorligini belgilaydi.

O'yin turlarining kengaytirilgan tahlili

Syujetli-rolli o'yinlar: Bu o'yinlar jamiyatdagi haqiqiy hayotni aks ettiradi. Masalan: “Do‘kon”, “Oilaviy hayot”, “Kasallarni davolash”, “Bog‘cha”, “Maktab”.

Afzalliklari:

Nutq boyiydi;

Muloqot ko'nikmalari rivojlanadi;

Ijtimoiy rollar o'zlashtiriladi;

Mustaqil fikrlash kuchayadi;

Fantaziya shakllanadi.

Didaktik o'yinlar: Bu o'yinlar o'quv maqsadiga ega. Masalan: “Kim tez topadi?”, “Shaklni tanla”, “Ranglarni farqla”, “Sonlarni joylashtir”.

Afzalliklari:

diqqati rivojlanadi;

mantiqiy tafakkur kuchayadi;

eslab qolish qobiliyati ortadi;

bilimlarni mustahkamlash osonlashadi.

Harakatli o'yinlar: Masalan: “Qopda sakrash”, “Kim tez?”, “Top-to‘p”, “Ovchi va quyon”.

Afzalliklari:

Chaqqonlik;

Epchillik;

Muvozanat;

jismoniy tayyorgarlik kuchayadi.

Ijodiy o'yinlar: Rassomlik, loy ishlash, konstruktor yig'ish, qurilish o'yinlari.

Afzalliklari:

Kreativlik;

mayda motorika;

tasavvur;

ijodiy tafakkur rivojlanadi.

Mantiqiy va intellektual o'yinlar: Shaxmat, domino, boshqotirmalar, Lego konstruktorlari.

Afzalliklari:

strategik fikrlash;

sabr;

rejalashtirish;

analiz va sintez ko'nikmalarini kuchaytiradi.

O'yin faoliyatining psixologik ta'siri

O'yin bolaga: **kognitiv rivojlanish** (idroq, tafakkur, xotira);

emotsional rivojlanish (barqarorlik, o'zini boshqarish);

ijtimoiy rivojlanish (muloqot, hamkorlik, nizolarni hal qilish);

shaxsiy rivojlanish (o'ziga ishonch, mustaqillik) beradi.

Zamonaviy raqamli o'yinlar va ularning ijobiy jihatlari

Bugungi texnologiya davrida:

interfaol media o'yinlar;

ta'limiy mobil o'yinlar;

virtual o'yinlar;

maktabgacha ta'lim jarayoniga kirib kelgan.

Ijobiy ta'siri:

vizual idrok kuchayadi;

tez fikrlash rivojlanadi;

e'tibor oshadi;

motivatsiya yuqori bo'ladi.

O'yinlarning tarbiyaviy ahamiyati

O'yin orqali bola: halollikni, adolatni, sabrni, do'stlikni, mehnatsevarlikni, yordam berishni o'rganadi. O'yinlar tarbiyaviy jarayonning eng tabiiy, eng kuchli vositasidir.

Metodik tavsiyalar

Tarbiyachi o'yin jarayonida faqat boshqaruvchi bo'lishi kerak, ishtirokchi emas.

O'yin muhiti erkin bo'lishi lozim.

Bolalarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash muhim.

O'yin uchun yetarli materiallar bo'lishi kerak.

O'yinlar bolaning yoshiga mos tanlanishi zarur.

Xulosa: O'yin — bolalar uchun nafaqat quvonch manbai, balki ularning har tomonlama rivojlanishida eng asosiy pedagogik vositadir. O'yinlarning asosiy xususiyatlari — erkinlik, emotsional boylik, qoidalarga asoslanish, rollilik va jarayondan zavqlanish — bolalarning shaxs sifatida shakllanishida katta rol o'ynaydi.

Shunday ekan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin faoliyatini to'g'ri tashkil etish, zamonaviy metodlardan foydalanish, raqamli o'yin texnologiyalarini joriy qilish muhim vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy L.S. "Psixologiya razvitiya rebenka".
2. Leontyev A.N. "Faoliyat, ong va shaxs".
3. Elkonin D.B. "Psixologiya igri".
4. Abdullayeva Q., To'xliyeva M. "Maktabgacha ta'limda o'yin faoliyati".
5. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi.
6. Pedagogika va psixologiya bo'yicha zamonaviy ilmiy maqolalar.
7. Montessori M. "Bola siri".